

Η δομητική προσέγγιση της Γραφής

Μαρία Θεοδωρακάκου

Νηπιαγωγός, ΜΤΕΕΑ

maria.theodorakakou@gmail.com

Η παρουσίαση αναπτύχθηκε για την πλατφόρμα
'Ταξίδι στον γραμματισμό'

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ παρουσίαση

- ο Εισαγωγή
- ο Βασικές αρχές της δομητικής προσέγγισης της γραφής
- ο Βασικά ερωτήματα της δομητικής προσέγγισης
- ο Στάδια εξέλιξης της γραφής
  - ✓ Ισπανική γλώσσα (Μεξικό - Αργεντινή)
  - ✓ Γαλλική γλώσσα
  - ✓ Ιταλική γλώσσα
  - ✓ Αγγλική γλώσσα
  - ✓ Εβραϊκή γλώσσα
  - ✓ Ελληνική γλώσσα
- ο Βιβλιογραφία

Εισαγωγή

- ο Η Ε. Ferreiro και η Α. Teberosky επηρεασμένες από την θεωρία της Ψυχογένεσης του J. Piaget και υιοθετώντας τις Κουνστρακτιβιστικές του αντιλήψεις γύρω από την κατάκτηση της γνώσης:
  - έθεσαν το ερώτημα αν μπορεί η γραφή να αντιμετωπιστεί ως ένα αντικείμενο γνώσης για το παιδί
  - Θεώρησαν την ανάπτυξη της γραφής όχι απλά ως μια εξέλιξη αλλά ως μια γένεση, μια πραγματική κατασκευή, μια «οικοδόμηση», κάτι που γεννήθηκε στηριζόμενο σε κάτι που είχε προηγηθεί (Ferreiro 1998)
- ο το παιδί γράφοντας περνά μέσα από διάφορα στάδια που δεν είναι τυχαία. Δεν πρόκειται όμως για μια απλή μετάβαση από το ένα στάδιο στο άλλο αλλά για μια **γένεση**, μια οικοδόμηση όπου το κάθε στάδιο σχετίζεται άμεσα με τη δομή του προηγούμενου (Ferreiro 1998)

Εισαγωγή

- ο Οι Ferreiro & Teberosky βασισμένες στην προσέγγιση του J. Piaget αφού μελέτησαν τις γραπτές παραγωγές των παιδιών και τις προσπάθειες ερμηνείας από τα παιδιά αυτών των παραγωγών (ανάγνωση), και αφού συζήτησαν με τα παιδιά, προσπάθησαν να ορίσουν πώς αυτές οι δομές μεταλλάσσονται, επιχειρώντας να κατανοήσουν την εξέλιξη των συστημάτων των ιδεών που τα παιδιά οικοδομούν γύρω από το γραπτό λόγο (Curto et al., I, 1998)
- ο Μελετώντας λοιπόν γραπτές παραγωγές των παιδιών και συζητώντας μαζί τους διαπίστωσαν ότι υπάρχει μια εξέλιξη της ικανότητας γραφής στο παιδί πριν αρχίσει η τυπική διδασκαλία της στο σχολείο. Πρόκειται μια διαδικασία που φαίνεται να ισχύει σε κάθε αλφαβητική γραφή ανεξάρτητα από μεθόδους διδασκαλίας και που εμφανίζεται πριν ακόμα αρχίσει η σχολική εκπαίδευση (Ferreiro, 1998, Curto et al, I, 1998)

Βασικές αρχές της δομητικής προσέγγισης της γραφής

Επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον τους στην κατανόηση της γραφής από το παιδί κατέληξαν στις εξής διαπιστώσεις:

- ο η εκμάθηση της γραφής είναι κάτι τελείως διαφορετικό από την εκμάθηση μιας τεχνικής
- ο η γραφή δεν αποτελεί μια τεχνική μεταγραφής του προφορικού λόγου
- ο το παιδί σε όλες τις περιοχές της γραφικής αναπαράστασης, όπως το σχέδιο, δεν περιορίζεται στην απλή αντιγραφή εξωτερικών μοντέλων αλλά παρουσιάζει μια εξελικτική πορεία
- ο η γραφή όπως συμβαίνει και στο σχέδιο δεν αρχίζει με πραγματικά γράμματα αλλά με την πρόθεση του υποκειμένου να γράψει κάτι
- ο σημασία δεν έχει μόνο ο σχηματισμός των γραμμάτων, δηλαδή η απεικονιστική πλευρά της γραφής, αλλά κυρίως ο τρόπος της δομής, η δομική της πλευρά. Η ευφυΐα του παιδιού θα γίνει εμφανής αν εξετάσουμε τη δομή και όχι την απεικόνιση (Ferreiro, 1998)

Βασικές αρχές της δομητικής προσέγγισης της γραφής

- ο Το γραπτό σύστημα ως ένα σύστημα κοινωνικά οικοδομημένο, αποτελεί για το παιδί ένα αντικείμενο γνώσης (Ferreiro, 1986).
- ο Η γραφή αποτελεί ένα πολιτισμικό αντικείμενο, όχι ένα αντικείμενο εκπαιδευτικό (Ferreiro, 1998)
- ο Η ανάπτυξη της γραφής και της ανάγνωσης λαμβάνει χώρα σε ένα κοινωνικό περιβάλλον. Ωστόσο, οι κοινωνικές πρακτικές και πληροφορίες δεν λαμβάνονται παθητικά από το παιδί (Ferreiro, 1986).
- ο Ο γραπτός λόγος δεν υπάρχει μόνο στο σχολείο, υπάρχει πολύ νωρίτερα στο περιβάλλον που περιβάλλει το παιδί το οποίο του παρέχει ένα εξωτερικό μοντέλο (Ferreiro, 1998)
- ο Με αυτόν τον τρόπο πολύ πριν ξεκινήσει το σχολείο το παιδί αρχίζει να αναρωτιέται «γιατί υπάρχουν τα σύμβολα παντού και όχι μόνο στα βιβλία», «γιατί είναι σημαντική η γραφή για τους μεγάλους;», «σε τι χρησιμεύει;» κτλ (Ferreiro, 1998)
- ο Η Ferreiro αναρωτιέται «εφόσον συνηθίζουμε να αξιολογούμε αυτά που ξέρει το παιδί γύρω από τη γλώσσα που διδάσκεται στο σχολείο γιατί να μην εξετάζουμε και αυτά που το παιδί γνωρίζει ανεξάρτητα από τις γνώσεις που του παρέχει το σχολείο» (Curto et all. , I, 1998)
- ο Το παιδί στην προσπάθειά του να κατανοήσει το σύστημα γραφής αναγκάζεται να τροποποιήσει τις πληροφορίες που λαμβάνει, εφαρμόζοντας αυτό που ο Piaget περιγράφει ως 'αφομοίωση'. Οι πληροφορίες που το παιδί δέχεται από το περιβάλλον κάποιες φορές γίνονται γρήγορα αποδεκτές από αυτό, κάποιες φορές αγνοούνται, ενώ άλλοτε απορρίπτονται.
- ο Η σχέση ανάμεσα στον προφορικό και το γραπτό λόγο δεν είναι απόλυτα κατανοητή από παιδί ακόμη και όταν ανατρέφεται σε ένα πλούσιο από ερεθίσματα γραφής και ανάγνωσης περιβάλλον. Για το λόγο αυτό τα μικρά παιδιά στοχεύοντας να κατανοήσουν τους κανόνες που διέπουν το συμβατικό αναπαραστατικό σύστημα γραφής και τις συμβατικές γραφικές μορφές αναπτύσσουν ποικίλες υποθέσεις που μπορούν να διακριθούν σε αναπτυξιακά επίπεδα (Ferreiro, 1986)

Βασικά ερωτήματα της δομητικής προσέγγισης

Προσπαθώντας να μελετήσουν το γραπτό λόγο των παιδιών και τις αντιλήψεις τους γύρω από αυτόν, οι Ferreiro & Teberosky έθεσαν τα ακόλουθα ερωτήματα:

- ο Πώς αποφασίζουν τα παιδιά τι είναι αναγνώσιμο;
- ο Πώς συνθέτουν τη γραπτή γλώσσα;
- ο Πώς συνειδητοποιούν τις μορφές που παίρνει η γραπτή γλώσσα;
- ο Πώς κατανοούν και διαφοροποιούν το ρόλο που παίζει η ζωγραφική, οι απεικονίσεις, οι αριθμοί και ο τυπωμένος λόγος στο γραπτό σύστημα;
- ο Πώς βλέπουν ότι η γραφή των αντικειμένων που γνωρίζουν έχει διαφορετική μορφή από τη ζωγραφική αυτών των αντικειμένων;
- ο Ποιες γλωσσικές μονάδες περιμένουν να βρουν στο γραπτό κείμενο;
- ο Σε ποια πλαίσια περιμένουν να βρουν διαφορετικά στυλ όπως το μυθιστόρημα, οι νέες ιστορίες ή οι προφορικές συζητήσεις;
- ο Ποια γνώση έχουν τα παιδιά για τη γραπτή γλώσσα και πώς αλλάζουν οι αντιλήψεις τους για αυτή τη γνώση με τον καιρό; (Goodman, 1990)

Στάδια ανάπτυξης του γραπτού λόγου κατά την E. Ferreiro (Ισπανική γλώσσα: Αργεντινή -Μεξικό) (I)

ο Μέσα από :

- ✓ Την ταξινόμηση των παραγωγών των παιδιών
- ✓ τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την παρατήρηση των παιδιών καθώς γράφουν και
- ✓ τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την συζήτηση με τα παιδιά αναφορικά με τα γραπτά τους

η E. Ferreiro καταλήγει στην ύπαρξη τριών γενικών σταδίων εξέλιξης της γραφής:

Στάδια ανάπτυξης του γραπτού λόγου κατά την Ε. Ferreiro (Ισπανική γλώσσα: Αργεντινή -Μεξικό) (ΙΙ)

1^ο Στάδιο: τα παιδιά αναζητούν κριτήρια για να διαφοροποιήσουν τις δύο βασικές μορφές γραφικής αναπαράστασης, τις ζωγραφιές και τη γραφή.

- ✓ Εδραιώνεται η διαφορά μεταξύ σχεδίου και γραφήματος
- ✓ Γίνεται διάκριση μεταξύ σχεδίου και άλλων σημείων π.χ γράμματα, αριθμοί κλπ
- ✓ Αρχίζουν να αντιλαμβάνονται ότι η μορφή των γραμμάτων είναι αυθαίρετη και ότι τα γράμματα οργανώνονται με γραμμικό τρόπο
- ✓ Κάνουν την εμφάνιση τους πρωτόγονα γραφήματα όπως τα ψευδογράμματα και τα σκαριφήματα. Πρόκειται για σημεία που δεν είναι ούτε σχέδια ούτε συμβατικά γράμματα, απλά τείνουν να μοιάσουν με γράμματα
- ✓ Εμφανίζονται γραπτές παραγωγές χωρίς έλεγχο ποσότητας: άλλοτε παρατηρείται γραφή που τα σύμβολα καταλαμβάνουν όλο το πλάτος της σελίδας και σε άλλα παιδιά ένα μόνο γράμμα ή ολόκληρη γραμμή με γράμματα
- ✓ Συχνά γράφουν το ίδιο σύνολο σημείων για οτιδήποτε π.χ χρησιμοποιούν το όνομα τους για να γράψουν τα πάντα
- ✓ Εξελικτικά αναζητούν τις συνθήκες που επιτρέπουν σε ένα τμήμα της γραφής να είναι αναγνώσιμο, ερμηνεύσιμο και με νόημα

Στάδια ανάπτυξης του γραπτού λόγου κατά την E. Ferreiro (Ισπανική γλώσσα: Αργεντινή -Μεξικό) (III)

Με βάση τις παρατηρήσεις τους, οι Ferreiro & Teberosky διαπίστωσαν ότι για κατά αυτό το στάδιο της εξέλιξης της γραφής παρατηρείται:

- η αρχή της ελάχιστης ποσότητας
- η αρχή της εσωτερικής ποιοτικής διαφοροποίησης (Ferreiro, 1985, Ferreiro, 1990, Curto et al, I, 1998)

- **Αρχή της ελάχιστης ποσότητας**
Τα παιδιά αρχίζουν να διερωτώνται από πόσα γράμματα πρέπει να αποτελείται μια γραπτή παραγωγή προκειμένου να είναι αναγνώσιμη
- ✓ Για τα ισπανόφωνα παιδιά μια λέξη πρέπει να αποτελείται από τρία τουλάχιστον γράμματα προκειμένου να μπορεί να διαβαστεί (Ferreiro, 1990)

- **Αρχή της εσωτερικής ποιοτικής διαφοροποίησης**
- ✓ Για να μπορεί να διαβαστεί μια γραπτή παραγωγή πρέπει να αποτελείται από διαφορετικά στοιχεία (γράμματα, ψευδογράμματα, αριθμοί, σχήματα κλπ) (Ferreiro, 1990)

Στάδια ανάπτυξης του γραπτού λόγου κατά την E. Ferreiro (Ισπανική γλώσσα: Αργεντινή -Μεξικό) (IV)

2° Στάδιο: τα παιδιά αναζητούν αντικειμενικές διαφορές μεταξύ των διαφόρων γραπτών παραγωγών, έτσι ώστε να τους αποδώσουν διαφορετικές ερμηνείες.

Εξελίσσοντας τις δύο βασικές αρχές του προηγούμενου σταδίου αναζητούν ποιοτικές και ποσοτικές συνθήκες όπως:

- ✓ τον μέγιστο και ελάχιστο αριθμό γραμμάτων για τη γραφή ενός ονόματος
- ✓ Τη χρήση διαφορετικών γραμμάτων
- ✓ την αλλαγή κάποιων γραμμάτων για να σηματοδοτήσουν διαφορετικές λέξεις (Ferreiro, 1990)

Στάδια ανάπτυξης του γραπτού λόγου κατά την Ε. Ferreiro (Ισπανική γλώσσα: Αργεντινή -Μεξικό) (V)

- ο Στο 2^ο στάδιο τα παιδιά μπορούν να διαμορφώσουν διάφορες αρχές και κριτήρια όπως:
  - ✓ Οι λέξεις διαφοροποιούνται ανάλογα με τα χαρακτηριστικά του αντικειμένου στο οποίο αναφέρονται
- Έτσι για παράδειγμα το μέγεθος της γραπτής παραγωγής του ονόματος ενός αντικειμένου μπορεί να σχετίζεται με το πραγματικό μέγεθος του αντικειμένου (π.χ. ο ελέφαντας θα γραφτεί με περισσότερα γράμματα από ότι η πεταλούδα)
- Επίσης, το μέγεθος της γραπτής παραγωγής ενός αντικειμένου διαφοροποιείται καθώς διαφοροποιείται και το μέγεθος του αντικειμένου (π.χ. μια μεγάλη μπάλα θα γραφτεί με περισσότερα γράμματα από ότι μια μικρή)
- Ή για να γράψουν τον πληθυντικό αριθμό ενός αντικειμένου απλά επαναλαμβάνουν την γραπτή παραγωγή του αντικειμένου τόσες φορές όσες και ο αριθμός των αντικειμένων
  - ✓ Ορίζεται ένας ελάχιστος και ένας μέγιστος αριθμός γραμμάτων για την αναπαράσταση του ονόματος ενός αντικειμένου
  - ✓ Μπορεί να χρησιμοποιηθούν διαφορετικά γράμματα για διαφορετικές λέξεις χωρίς αναγκαστικά να αλλάξει ο αριθμός των γραμμάτων (αν το παιδί έχει πλούσιο ρεπερτόριο γραμμάτων)
  - ✓ Μπορεί να αλλάξουν μόνο μερικά γράμματα για να γραφτεί μια διαφορετική λέξη (π.χ. το πρώτο και το τελευταίο) (αν το παιδί διαθέτει μικρό ρεπερτόριο γραμμάτων)
  - ✓ Μπορεί να αλλάξει η θέση των ίδιων γραμμάτων προκειμένου να γράψει μια διαφορετική λέξη (αν το παιδί διαθέτει μικρό ρεπερτόριο γραμμάτων) (Ferreiro, 1990, Curto et all, I, 1998)

Στάδια ανάπτυξης του γραπτού λόγου κατά την Ε. Ferreiro (Ισπανική γλώσσα: Αργεντινή -Μεξικό) (VI)

3ο Στάδιο: είναι εμφανής η «φωνητικοποίηση» του γραπτού λόγου, με εμφανείς τις επιδράσεις που το παιδί δέχεται από το περιβάλλον και κυρίως από τη γραφή του ονόματος του

Τα παιδιά διαμορφώνουν 3 υποθέσεις:

✓ Συλλαβική υπόθεση

- τα παιδιά αναζητούν τρόπους για να ελέγξουν τις διαφοροποιήσεις στην ποσότητα των γραμμάτων που απαιτούνται για να γράψουν τη λέξη που επιθυμούν
- αρχίζουν να συνειδητοποιούν ότι η γραπτή αναπαράσταση στο αλφαβητικό σύστημα εστιάζεται αποκλειστικά στην ηχητική μορφή της λέξης
- Αρχίζουν να αντιλαμβάνονται ότι κάθε γράμμα αναπαριστά έναν ήχο
- Η μονάδα ήχου που γίνεται αντιληπτή είναι η συλλαβή
- Οι συλλαβές αντιστοιχούν σε γράμματα ή γραφήματα
- Αρχίζουν να αντιμετωπίζουν το πρόβλημα των μονοσύλλαβων λέξεων δεδομένου ότι έρχονται αντιμέτωπα με μια γνωστική σύγκρουση καθώς η αρχή της ελάχιστης ποσότητας δεν τους επιτρέπει να δεχτούν στα πλαίσια της συλλαβικής υπόθεσης ότι η λέξη αυτή γράφεται με ένα γράμμα
- Άλλη γνωστική σύγκρουση που έρχονται να αντιμετωπίσουν είναι η συλλαβική γραφή λέξεων με το ίδιο φωνήεντο σε κάθε συλλαβή (π.χ. Πατάτα), ακριβώς διότι η αρχή της εσωτερικής ποιοτικής διαφοροποίησης δεν τους επιτρέπει να δεχτούν ότι μια λέξη γράφεται χρησιμοποιώντας το ίδιο γράμμα για κάθε συλλαβή (π.χ. ΑΑΑ)
- Έτσι καταλήγουν στη λύση να γράφουν με σύμφωνα
- Σταθεροποιούν τη γραφή των κυρίων ονομάτων και ιδίως του ονόματος τους (Ferreiro, 1985, Ferreiro, 1990, Curto et al, 1998)

Στάδια ανάπτυξης του γραπτού λόγου κατά την Ε. Ferreiro (Ισπανική γλώσσα: Αργεντινή -Μεξικό) (VII)

✓ Συλλαβικο-αλφαβητική υπόθεση

- Τα παιδιά αφήνουν την αντιστοίχιση γράμμα-συλλαβή και σταδιακά εμφανίζονται κάποια γράμματα να αντιπροσωπεύουν κάποιες μικρότερες ηχητικές μονάδες
- Χρησιμοποιούν και σύμφωνα και φωνήεντα

✓ Αλφαβητική υπόθεση

- Αρχίζουν να αντιλαμβάνονται τη φύση του αλφαβητικού συστήματος χωρίς όμως να λαμβάνουν υπόψη τα ορθογραφικά χαρακτηριστικά της γλώσσας
- Καταλήγουν να γράφουν όλα τα γράμματα που γράφουν οι ενήλικες
- Καλούνται να αντιμετωπίσουν προβλήματα όπως γραφή με πεζά ή κεφαλαία γράμματα, τονισμός, ορθογραφία λέξεων, χωρισμός λέξεων κτλ (Ferreiro, 1985, Ferreiro, 1990, Curto et al, I, 1998)

Στάδια ανάπτυξης του γραπτού λόγου στη Γαλλική γλώσσα (I)

Η κατηγοριοποίηση των Fijalkow & Fijalkow (1991)

- ο Ακολουθώντας το ίδιο ψυχογενετικό μοντέλο που ακολούθησε και η Ferreiro, επιχειρείται η διάκριση περισσότερων σταδίων
- ο Αναφέρονται δύο βασικές φάσεις μέσα από τις οποίες περιγράφεται η κατάκτηση της γραπτής γλώσσας
  - ✓ η φάση της ανακάλυψης της γραφής
  - ✓ η φάση ανακάλυψης των σχέσεων ανάμεσα στον προφορικό και το γραπτό λόγο
- ο Αναλυτικότερα από τη φάση της ζωγραφικής και του σχεδίου τα παιδιά περνούν στη δημιουργία γραπτών σημείων που επιχειρούν να αναπαραστήσουν τη γραφή, στη συνέχεια χρησιμοποιούν αποκλειστικά γράμματα και τέλος διαμορφώνουν ολοκληρωμένα γραπτά (Fijalkow & Fijalkow, 1991, Τάνταρος & Βάμβουκας, 1999)

Στάδια ανάπτυξης του γραπτού λόγου στη Γαλλική γλώσσα (II)

Σύμφωνα με τους Fijalkow & Fijalkow η γραπτές παραγωγές των παιδιών θα μπορούσαν να κατηγοριοποιηθούν στην ακόλουθη κλίμακα:

- ✓ 1^η ομάδα: ομάδα των «ιδεοσημείων». Τα παιδιά χρησιμοποιούν σχέδια, ζωγραφιές, και διάφορα ακαθόριστα σχήματα προκειμένου να αναπαραστήσουν λέξεις ή προτάσεις
- ✓ 2^η ομάδα: ομάδα των «ψευδοσημείων». Τα παιδιά χρησιμοποιούν διάφορα σύμβολα που τείνουν να μιμούνται γράμματα, δηλαδή, γραμμές ανάμεικτες με διάφορα σχέδια που χρησιμοποιούνται ως γράμματα
- ✓ 3^η ομάδα: ομάδα των «ανάμεικτων σημείων με τάση διαμόρφωσης ολοκλήρωσης». Περιλαμβάνει γραπτά με γράμματα, κεφαλαία ή πεζά, ανεστραμμένα γράμματα, αριθμούς, ψευδογράμματα, λατινικά γράμματα
- ✓ 4^η ομάδα: ομάδα των «μεμονωμένων γραμμάτων». Χρησιμοποιούνται μεμονωμένα γράμματα, κυρίως κεφαλαία, για κάθε λέξη
- ✓ 5^η ομάδα: ομάδα του «πληθωρισμού». Εμφανίζονται κεφαλαία γράμματα τα οποία γεμίζουν κυριολεκτικά τη σελίδα σε μέγεθος και πλήθος
- ✓ 6^η ομάδα: ομάδα των «συνδυασμών γραμμάτων». Οι γραπτές παραγωγές των παιδιών αποτελούνται από συνδυασμούς σχεδόν αποκλειστικά γραμμάτων
- ✓ 7^η ομάδα: ομάδα της «επίδρασης του προφορικού λόγου». Τα περισσότερα γράμματα που εμφανίζονται στις γραπτές παραγωγές των παιδιών είναι γράμματα από το μικρό τους όνομα.
- ✓ 8^η ομάδα: ομάδα της «μερικής φωνητικής ανάλυσης». Οι γραπτές παραγωγές των παιδιών αποτελούνται αποκλειστικά από γράμματα με εμφανή την φωνητική επίδραση των λέξεων που θέλουν να γράψουν
- ✓ 9^η ομάδα: ομάδα της «ολοκληρωμένης φωνητικής ανάλυσης». Χαρακτηρίζεται από την ακριβή ορθή γραφή των λέξεων και φράσεων. (Fijalkow & Fijalkow, 1991, Τάνταρος & Βάμβουκας, 1999)

Στάδια ανάπτυξης του γραπτού λόγου στη Γαλλική γλώσσα (III)

- Σε περαιτέρω μελέτες των Fizalkow & Liva στη Γαλλική γλώσσα γίνεται λόγος για εισαγωγή στη γραφή σε τρεις διαφορετικούς χρόνους:
  - ✓ Επεξεργασία καθαρά οπτική
  - ✓ Επεξεργασία με βάση τον προφορικό λόγο
  - ✓ Ιδεοοπτική επεξεργασία (Τάνταρος, 1999)

Στάδια ανάπτυξης του γραπτού λόγου στη Γαλλική γλώσσα (IV)

Αναλυτικότερα στη συγκεκριμένη έρευνα εμφανίζονται τα ακόλουθα στάδια:

- **Απεικονιστική επεξεργασία:** παρατηρούνται προσπάθειες αναπαράστασης του αντικειμένου (η γραφή γίνεται αντιληπτή ως μια αφηρημένη συμβολική αναπαράσταση)
- ✓ Το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στη γραφή. Τα παιδιά γράφουν για να γράψουν. Το παιδί ζωγραφίζει ό,τι του ζητείται να γράψει και συνήθως μιμείται τη γραφή στα πλαίσια μιας προσομοίωσης τραβώντας γραμμές (συνεχείς ή ασυνεχείς)
  - **Οπτική επεξεργασία:** γίνονται εμφανείς οι επιδράσεις των γραπτών ερεθισμάτων του περιβάλλοντος
- ✓ Αρχικά χρησιμοποιούνται ψευδογράμματα και σύμβολα προσομοίωσης της γραφής. Στη συνέχεια το παιδί χρησιμοποιεί γράμματα και ψευδογράμματα. Ακολουθεί η χρήση γραμμάτων από το μικρό του όνομα και, τέλος, ακολουθεί η χρήση γραμμάτων στην πλειοψηφία τους διαφορετικών από το μικρό όνομα
  - **Επεξεργασία του προφορικού λόγου:** Η προφορική διάσταση συνδέεται με τη γραπτή διάσταση του αντικειμένου
- ✓ Παρουσιάζονται διακρίσεις ως προς τη γραφή μεμονωμένων λέξεων και τη γραφή φράσης
  - Η φράση γράφεται με περισσότερα γράμματα από ότι μια λέξη
  - Κάθε γράμμα αντιστοιχεί και σε μια λέξη της φράσης
  - Η φράση αποτελείται από τμήματα που σταδιακά το κάθε τμήμα αντιστοιχεί σε μια λέξη
- Σχετικά με τη λέξη:
  - ✓ Κάθε γράμμα αντιστοιχεί σε μια συλλαβή της λέξης
  - ✓ Χρησιμοποιούνται γραφοφωνημικές αντιστοιχίες στη γραφή μιας λέξης
  - ✓ Εμφανίζεται αντιστοιχία όρου προς όρο ανάμεσα στο γραπτό και τον προφορικό λόγο (φωνητική γραφή των λέξεων)
  - **Ορθογραφική επεξεργασία:** το παιδί αρχίζει να λαμβάνει υπόψη του ορθογραφική γραφή μιας λέξης (Τάνταρος, 1999)

Στάδια ανάπτυξης του γραπτού λόγου στην Ιταλική Γλώσσα

- Σύμφωνα με μελέτες των Pontecorvo & Zucchermaglio (1990) και στην Ιταλία οι γραπτές παραγωγές των παιδιών κατανέμονται στα στάδια ανάπτυξης που προτάθηκαν από την E. Ferreiro.
- Ισχύουν κι εκεί:
  - ✓ Η αρχή της ελάχιστης ποσότητας
  - ✓ Η αρχή της εσωτερικής ποιοτικής διαφοροποίησης
  - ✓ Η συλλαβική υπόθεση
- Παρατηρήθηκε επίδραση της κοινωνικοοικονομικής τάξης από την οποία προέρχονται τα υποκείμενα (Pontecorvo & Zucchermaglio, 1990)

Στάδια ανάπτυξης του γραπτού λόγου στην Αγγλική Γλώσσα

- Σύμφωνα με έρευνα των De Góes & Martlew (1983) οι οποίοι μελέτησαν παιδιά 3-6 ετών ως προς το πόσο είχαν κατανοήσει το γραπτό λόγο πριν διδαχτούν γραφή και ανάγνωση στο σχολείο διαπιστώθηκε ότι αν και οι κατηγορίες που προέκυψαν από την έρευνα τους δεν συνέπιπταν με εκείνες της E. Ferreiro ωστόσο σε γενικές γραμμές εμφανίστηκαν τα ίδια βασικά σημεία προόδου
- Αναλυτικότερα οι ερευνητές κατέληξαν στην ακόλουθη κατηγοριοποίηση:
- ✓ Τα παιδιά παρήγαγαν ορνιθοσκαλίσματα χωρίς να υπάρχει διάκριση μεταξύ τους. Η δράση ή οι χειρονομίες ήταν εξίσου σημαντικές όσο και τα σύμβολα που παρήγαγαν
- ✓ Οι λέξεις αναπαριστάνονταν εικονογραφικά από τα παιδιά. Τα ορνιθοσκαλίσματα έδωσαν τη θέση τους σε σύμβολα που έτειναν να πάρουν τη μορφή των μονάδων ή των κοντινών σχημάτων
- ✓ Δεν έχει γίνει απόλυτα κατανοητή η διάκριση μεταξύ σχεδίου-ζωγραφικής και γραφής αλλά τα σύμβολα που χρησιμοποιούν τείνουν να είναι εικονογραφικές αναπαραστάσεις αυτού στο οποίο αναφέρονται οι λέξεις
- ✓ Αρχίζουν να κάνουν διακρίσεις ανάμεσα στη γραφή και το σχέδιο. Όταν γράφουν ελεύθερα χρησιμοποιούν γράμματα για να γράψουν το όνομα τους, αλλά κατά την υπαγόρευση λέξεων παράγουν ακόμα εικονογραφικές αναπαραστάσεις.
- ✓ Έχουν συνειδητοποιήσει τη διάκριση μεταξύ γραφής και σχεδίου. Κατά την υπαγόρευση λέξεων οι λέξεις γράφονται ως αλληλουχία γραμμάτων που συνήθως δεν αντιστοιχούν με τα γράμματα που πραγματικά περιέχουν οι λέξεις που υπαγορεύτηκαν. Χρησιμοποιούν γράμματα για να γράψουν τόσο ελεύθερα όσο και με υπαγόρευση. Δεν υπάρχει αντιστοιχία μεταξύ ήχου και γράμματος
- ✓ Αρνούνται κατηγορηματικά να γράψουν τις λέξεις που τους υπαγορεύονται λέγοντας ότι δεν γνωρίζουν το πώς. Αρχίζουν να συνειδητοποιούν ότι η γραφή είναι ένα σύστημα που αποτελείται από σύμβολα που ακολουθούν συγκεκριμένους κανόνες
- ✓ Οι γραπτές παραγωγές των παιδιών είναι αναγνώσιμες . Έχουν μάθει την αντιστοιχία ήχου γράμματος (De Góes & Martlew, 1983)

Στάδια ανάπτυξης του γραπτού λόγου στην Εβραϊκή γλώσσα

- Σε μελέτες, που ακολούθησαν το μοντέλο της E. Ferreiro, της Tolchinsky - Landsman (1990) σε παιδιά ηλικίας 3 έως 5,5 ετών αναφορικά με:
  - ✓ την αλληλεπίδραση του παιδιού με το γραπτό σύστημα
  - ✓ το πώς οι ζωγραφιές και τα γραπτά τους γίνονται γραφικά ευδιάκριτα και
  - ✓ το πότε η γραφή τους αρχίζει να μοιάζει με εβραϊκή

διαπιστώθηκε ότι:

- ✓ Ήδη από την ηλικία των 4 ετών η γραφή των παιδιών εμφανίζει ευθύγραμμη σειρά ενώ
  - ✓ Σε ηλικία 5 ετών χρησιμοποιούν αποκλειστικά εβραϊκά γράμματα
  - ✓ Ωστόσο γίνεται λόγος για «μη ποσοτικούς αναφορικούς δεσμούς».
- Έτσι ενώ στη E. Ferreiro γίνεται λόγος μόνο για ποσοτικές διαφοροποιήσεις (στο δεύτερο στάδιο) στη συγκεκριμένη έρευνα διαπιστώθηκαν και προσπάθειες προσαρμογής της μορφής των γραμμάτων στη μορφή των αντικειμένων που προσπάθησαν να αναπαραστήσουν
  - Επίσης, παρατηρήθηκαν διαφοροποιήσεις ως προς τη θέση που τοποθετούν τη γραφή τους στο χαρτί και στο χρώμα που χρησιμοποιούν για να γράψουν μια λέξη (π.χ. ο ουρανός γράφεται στο πάνω μέρος του χαρτονιού με γαλάζιο χρώμα)

(Tolchinsky - Landsman, 1990)

Στάδια ανάπτυξης του γραπτού λόγου στην Ελληνική Γλώσσα (I)

- ο Στην Ελλάδα, έρευνα από τους Τάνταρο & Βάμβουκα (1999), που στόχευε στην εξακρίβωση αν και στην ελληνική γλώσσα ισχύει ότι και στις άλλες χώρες με αλφαβητικό σύστημα γραφής, διαπιστώθηκε ότι η κατηγοριοποίηση των 9 σταδίων που υιοθετήθηκε από τους Fijalkow & Fijalkow (1999) στη Γαλλική γλώσσα ισχύει και στην Ελληνική γλώσσα. (Τάνταρος & Βάμβουκας, 1999)
- ο Συνέχεια της έρευνας αυτής με στόχο τη διερεύνηση εάν η ανάπτυξη της γραφής σε παιδιά που φοιτούν στο νηπιαγωγείο ακολουθεί μια εξελικτική πορεία η οποία διέρχεται από κάποια από τα 9 στάδια των Fijalkow & Fijalkow, καθώς και το εάν ακολουθεί βασικά γνωρίσματα των σταδίων που έχουν οριστεί από την E. Ferreiro στη διάρκεια ενός σχολικού έτους, πιστοποίησε ότι και στην ελληνική γλώσσα μπορούμε να κάνουμε λόγο για μια «οικοδόμηση» του γραπτού λόγου από το μικρό παιδί (Θεοδωρακάκου, 2001)

Βιβλιογραφία (I)

- o Curto, L., Morillo, M. & Texido, M. (1998). *Γραφή και ανάγνωση. Πώς μαθαίνουν τα παιδιά γραφή και ανάγνωση* (επιστ. ευθύνη Βαρνάβα-Σκούρα, Τζ.), τ. Ι, Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- o De Góes, C. & Martlew M. (1983). Young children's approach to literacy. In Martlew, M. (ed), *The psychology of written language*. John Wiley & Sons, Ltd.
- o Ferreiro, E. (1985). Literacy development: a psychogenetic perspective. In Olson, D. R., Torrance, N. & Hildyard, A. (eds). *Literacy, Language and Learning*. Cambridge: Cambridge University Press
- o Ferreiro, E. (1986). The interplay between information and assimilation in beginning literacy. In Teal, W. & Sulzby, E. (eds). *Emergent literacy: Writing and reading*. Norwood, N.J.: Ablex.
- o Ferreiro, E. (1990). Literacy Development: Psychogenesis. In Goodman, Y.M. (ed). *How children construct literacy. Piagetian Perspectives*. Newark: International Reading Association.
- o Ferreiro, E. (1998). Διαδικασίες νοηματοποίησης της γραπτής γλώσσας. *Παραδείγματα από παιδιά σε διαφορετικές χώρες. Στο Βαρνάβα-Σκούρα, Τζ. (επιστ. ευθύνη). Το παιδί και η γραφή. Μια σχέση κλειδί για τη δια βίου μάθηση. Η δομητική προσέγγιση της γραπτής γλώσσας. Διήμερο σεμινάριο στα πλαίσια του ευρωπαϊκού έτους για τη δια βίου μάθηση. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*
- o Fijalkow J. & Fijalkow, E. (1991). L'écriture inventée ou cycle des apprentissages. Etude génétique. *Dossiers de l'éducation, 18, 125-167.*

Βιβλιογραφία (II)

- o Goodman, Y. (1990). *Discovering Children's Inventions of Written Language*. In Goodman, Y. (ed), *How children construct literacy. Piagetian perspectives*. Newark: International Reading Association.
- o Θεοδωρακάκου, Μ. (2001). Η ανάπτυξη της γραφής στην προσχολική ηλικία σύμφωνα με την ψυχογενετική προσέγγιση. Στο Βάμβουκας, Μ. & Χατζηδάκη, Α. (επιμ.). «*Μάθηση και διδασκαλία της ελληνικής ως μητρικής και ως δεύτερης γλώσσας*». Αθήνα: Ατραπός
- o Pontecorvo, Cl. & Zuccheromaglio Cr. (1990). *A passage to Literacy: Learning in a Social Context*. In Goodman, Y. (ed), *How children construct literacy. Piagetian perspectives*. Newark: International Reading Association.
- o Τάνταρος, Σ. (1999). Η εξέλιξη των μηχανισμών οικειοποίησης της γραπτής γλώσσας στο παιδί. Στο *Γλώσσα*, 47, 57-75.
- o Τάνταρος, Σ. & Βάμβουκας, Μ. (1999). Η επινοημένη γραφή από παιδιά του νηπιαγωγείου και δημοτικού σχολείου. Στο Στ. Παπαστάμου, Σ. Κανελλάκη, Α. Μαντόγλου, Σ. Σαμαρτζή, & Ν. Χρηστάκης, (επιμ), *Η ψυχολογία στο σταυροδρόμι των επιστημών του ανθρώπου και της κοινωνίας*, 117-143. Αθήνα: Καστανιώτης.
- o Tolchinsky - Landsman L. (1990). *Literacy Development and Pedagogical Implications: Evidence from the Hebrew System of Writing*. In Goodman, Y. (ed), *How children construct literacy. Piagetian perspectives*. Newark: International Reading Association.

